

جاحظ قبول هدایا را در این عید از شئون
 سلاطین می‌شمارد و البته آن خلفائی که بیشتر
 بجمع مال حریص بودند از این رسم قدیم
 استفاده می‌کردند. اما مهتدی که دورخلافتش
 فقط چند ماهی از سالهای ۲۵۵ و ۲۵۶ بود بسبب
 نهایت زهد و تعصب در مسائلی نمی‌خواست هیچ
 رسمی از رسوم کفار را جاری و معمول
 کند حتی رسمی که وسیله استفاده و جمع
 آوری خواسته و ثروت بود و بحتری برخلاف
 آنچه در وصف اعیاد ایرانی گفته است چون
 بمدح این خلیفه میرسد اعراض او را از اموال
 تقدیمی عید مهرگان ستوده و چنین گوید:
 تو هدایای مهرگان را رد کردی و هیچیک از
 کریمان عادی را از آنها امکان بی‌نیازی نبود
 با جشنهای مردمان گمراه کننده آشکارا

خصوصت آغاز کردی و اگر متابعت راه حق نبودی
باین کار مبادرت نمی جستی (۱).

چندی بعد معتمد خلیفه مراسم مهرگان
را تجدید کرد و بهتری باردیگر بستایش آن
عید پرداخت. اجرای عید نوروز مصادف با
اصلاح مفیدی در امر زراعت شد و این اصلاح
در عهد متوکل اتفاق افتاد که برخلاف سایر
اعمال او مورد تحسین و ستایش گردید. سال
قمری اسلام موجب صعوبت کار فلاحان بود زیرا
که بدست آمدن محصول بالطبع تابع فصول

(۱) رددت هدایا السهرجان ولم تکن

لنسخو النفوس الوفر عن مستغادها

و عادت اعیاد المضلین معلناً

ولولا التحری للهدی لم تعادها.

صفحه ۱۱۱ از دیوان بهتری.

شمسی بود و با سال قمری اختلاف پیدا میکرد
 این خلیفه مقرر کرد که وصول مالیات غلات
 را بر طبق سال شمسی ایرانیان کنند و باقتضای
 پادشاه ایران مالیات را در عید نوروز بحیطه
 وصول آرند جا حفظ گوید در نوروز شهریاران
 ایران به تجدید ضرب مسکوکات نیز مسی
 پرداختند متوکل زنده نماید که این رسم را
 اجرا کنند و بعدها معتمد با اجرای آن پرداخت
 و مورد ستایش ابن المعتز شد پدر ابن المعتز شاعر
 که پیش از معتمد بمقام خلافت رسید روز
 نوروز عجم را آغاز سال محسوب میداشت .
 مرد او بیج زیاری بر آن شد که ابوان کسری
 را مرمت و جشن سده را احیا کند امار فتاری
 که در ابن جشن از او سرزد در نظر گروهی
 از مسلمانان منافی دین اسلام آمد و او را بقتل

رسانیدند مرداویج سعی بلیغ کرد تا آشکده
 عظیم بر پای داشت لکن گویا بسبب طبیعت
 زمین است که اثری از آن باقی نمانده است
 البته مسلمانان پرهیزکار با تجدید چنین رسمی
 موافقت نمیکردند ادیب مشهور ابو الفضل
 (بديع الزمان) همدانی گوید: ان عيد الوقود
 لعيد افك وان شعار النار لشعار شرك وما انزل
 الله بالسدق سلطاناً ولا شرف يروزاً ولا مهر
 جاناً وانما صب الله سيوف العرب على فروق العجم
 لما كره من ادیانها وسخط من نیرانها.

مقصود مرداویج که قتل ناگهانی موجب
 عدم اجراء آن شد تجدید سلطنت شاهنشاهی
 ایران بود و شاید میخواست دین قدیم ایرانرا
 نیز دین رسمی مملکت قرار دهد مردتوانانی
 که افکار و اعمال مرداویج را تعقیب کرد

عمادالدوله یعنی مؤسس سلطنت آل بویه بود
 که خلیفه را زیر دست خویش قرار داده و خود
 را از جانب او عماد الدوله لقب داد و شیراز را
 دارالملک کرد اما بادیین اسلام مخالفتی آغاز
 ننهاد و بار جود میل کاملی که بمذهب شیعه
 داشت نظر بقوت تسنن راضی شد که تحت
 الشعاع آن مذهب باشد. اخلاف عمادالدوله
 جمیع مذاهب را آزادی بخشیدند بعد از او
 عضدالدوله که از شهر باران مقتدر بود بر آن
 شد که تمام ممالک اسلامی را که سر از اطاعت
 مرکز خلافت پیچیده بودند در ربهقه انقیاد آورد
 و برای اجراء این منظور بغداد را پایتخت قرار
 داده دختر خود را بخلیفه داد که باین وسیله
 بر عرب و عجم کاملاً فرمانروائی کند این مقصود
 صورت نگرفت لکن در عهد سلطنت فرزندان

او همچنین در دوره سلجوقیان بغداد مرکز ممالک شرقی اسلامی نبود و در هر زمانی یکی از بلاد ایران مرکز سیاست شد اما خلیفه عباسی کماکان در بغداد مقام داشت. در ایام پادشاهی آل بویه دانستن زبان فارسی برای وزیران ضروریات بود و از این راه حیات زبان فارسی تجدید شد.

ظهور شعوبیه نیز یکی از لوازم نفوذ تمدن ایران در اسلام است این فرقه برخلاف بنی امیه که عرب را بر جمیع ملل تابعه اسلام تفضیل مینهادند بر آن بودند که عرب از دیگر اقوام بیست تر است. چون در عهد عباسیان مقامات عالیه در دست تر کها و ایرانیان بود و گاه گاه اعراب بمتناسب رفیعه تایل میشدند مرا م شعوبیه پیش رفت. در کتاب مقایسات ابو حیان توحیدی

(۳۷۹) راجع بعقاید شعوبیه فصلی بنظر رسید
 که جالب توجه شد مؤلف مذکور شرح
 گفتگوی خود را با ابن سعدان وزیر بهاءالدوله
 در کتاب مزبور درج کرده است در آن عهد
 جیهانی کتابی منتشر کرده بود در بیان فضیلت
 سایر اقوام بر عرب و در این باب راه مبالغه رفته بود
 وزیر ابو حیان را پرسید رأی شما چیست آیا
 عرب را بر عجم رجحان می نهید یا بالعکس .
 ابو حیان جواب داد علما چهار قوم معروف و
 معتبر بحساب آورده اند یونانی و عرب و ایرانی
 و هندی لفظ عجم بر سه ملت از این چهار اطلاق
 میشود و دشوار است که عرب را بر هر سه قوم
 برتری دهیم . . . .

عقیده ابو حیان در این باب چندان صریح
 و واضح نیست گوید خداوند تبارک و تعالی

صفات و مزایای فطری را در میان طوایف و اقوام
 عالم تفرقه و توزیع کرده است. ایرانیان در تمشیت
 امور کشور و وضع قوانین و صدور احکام مقدمند؛
 یونانیان در علم و فلسفه و هندیان در نازک خیالی
 و سحر و تردستی و ترکان در شجاعت و خوش
 مشربی، زنگیان در طبابت و تحمل، اعراب در
 مهمان نوازی و وفا و جوانمردی و فصاحت .
 و این خصال و اخلاق هم در هر ملتی شمول کامل
 ندارد بعضی افراد از آن بی نصیب و برخی از
 آن بهره مندند از این گذشته هر ملتی هم
 زمانی و دوره خاص دارد ابو مسلم مؤسس خلافت
 عباسیان را پرسیدند از شجاعترین اقوام عالم
 گفت هر ملتی که امواج اقبال و سعادت بسوی
 او روی آورد شجاعترین قوم بشمار آید .
 ابو حیان گوید با وجود این تقدم زبان عرب را

بر جمله السنه عالم نمیتوان انکار کرد . جیهانی گفته است که انوشیروان پادشاه عرب را سگ شاه میخواند چه ابن قوم نه در طبیعت غذا و نه در لحن کلام با سگان تفاوتی نداشتند . اما ابوحیان گوید که جنس غذای عرب لازمه طبیعت خالك و اقتضای اقلیم آنان است و این قوم هم واجد مزایای شهر نشینان و هم صاحب صفات و خصال صحرا توردانند .

جای تأسف است که کتاب جیهانی که این قول در پاسخ اوست هنوز بدست نیفتاده است ابوحیان در این سخن که گوید : هر شخص سلیم العقل و آزاد فکر و بی تعصبی بر تری لسان عرب را بر زبانهای دیگر اعتراف میکند ظاهر آ خود چندان خالی از تعصب و جانبداری نیست این نویسنده از جمله فریفتگان کلام جا حظ

است و کتب ادبی جا حظرا که مشحون بشواهد
و امثال از آثار قدماء عرب است بسیار بدیده
تحسین و اعجاب می نگردد .

قبل از طلوع اسلام و ظهور توحید در
عربستان سلطنت های مقتدر و دولت های استوار
در آن شبه جزیره وجود داشته و آثار باقیه آن
نشانه تمدن عالی و انتظامات کامله است که
هیچوقت در عربستان نظیر آن نبوده شده است
ابو حیان از این تمدن درخشان قبل از اسلام
مطلع نبوده است زیرا که اخیراً پس از تفحصات
علمی آثار آن کشف گردیده است بنابر این
در آن زمان که شعوبیه عرب را قومی چادر
نشین و دور از حضارت میخواندند قولشان تا
اندازه مسموع و مقبول بوده ولی امروز واقفان
بر تمدن جنوب عربستان بسهولت از عهده رد

دعوی شعوبیه بر آمده و توحش مطلق عرب‌ها
رد توانند کرد.

در تاریخ سلاطین ایران تألیف تعالی (۱)
کاملاً نمایان است که چگونه در آن عهد
میخواستند سلطنت عباسیانرا دنبال و متمم
دولت ساسانی قرار دهند تعالی از نویسندگان
عالی‌مقدار است و کتابی در ادب عربی و احوال
شعراء مؤخر از شعرای مندرج در کتاب انغانی
نگاشته است که از جمله کتب معتبره ادبیات
عربی بشمار می‌آید و تألیفی که در تاریخ پادشاهان
ایران پرداخته است اگرچه بزبان عربی است
ولی میتوان آنرا خواهر شاهنامه فردوسی
خواند زیرا که در این کتاب نه فقط دولت ایران

---

(۱) مراد کتاب غرر اخبار ملوک القرس تعالی

را قدیم ترین دول عالم و سلطنت آن مملکت
 را ابداع و ام ترین سلطنتها می‌شمارد بلکه جمیع
 اختراعات مفیده را که موجب متمدن شدن
 نوع بشر است بیادشاهان ایران نسبت داده
 است بجای ذکر اخبار اوایل که در تورات
 مذکور است اخباری از منابع ایرانی بیان می
 کنند مثلاً شیازمین و گله‌داری و رزمه‌بانی و قلعه
 سازی و بنای شهرها و اختراع آلات جنگ و وضع
 اصول داوری و عدالت و تعیین جشنها و صید و
 تعلیم جاتوران و اختراع ادوات موسیقی مانند
 چنگ (صنج) و فن طبخ را بیادشاهان ایران
 نسبت میدهد بنا بر روایت ثعالبی سلطنت ایران
 در زمان پیشدادیان بذروه ترقی رسید .

خواد نخستین شهریار پیشدادی را با آدم
 ابوالبشر یکی بدانیم و دیگری از پیشدادیان

را با سلیمان شخص واحد بشناسیم یا نه، در هر حال اساطیر ایرانی جای اساطیر بنی اسرائیل را گرفته است. بنای برج بابل را بیکی از پادشاهان ایران نسبت میدهد و سرگذشت موسی را که در شیر خوارگی در سیدی نهاده و بامواج شط سپرده شده است بدارا منسوب می‌کند هر چند سلاطین ایران مسلمان نبوده اند ولی صاحب صفات و خصالی قریب بمسلمانی شمرده می‌شده اند کینباد که شهر یاری پر هیز کار بود شرب مسکرات را منع کرد. برسی چنان مستغرق پرستش پروردگار بود که از اجرای مراسم آتش پرستی غفلت می‌ورزید. پادشاهان ایران مانند مسلمانان را سخ العقیده در آغاز هر وصیتی بتایش پروردگار و حمد نعمای او می‌پرداخته اند و

گاهی آیاتی نظیر قرآن بزبان میرا نده اند
فرمانروائی پادشاهان ایران بر سر تاسر جهان
دراز منته بسیار قدیم شروع شده است نبو کدنزر
(بختنصر) یکی از نواب و دست نشاندگان
لهراسب بود و بامر او بیت المقدس را ویران
و بنی اسرائیل را اسیر کرد بهرام گور المنذر
را بر عربستان از حیره تا حجاز تسلط بخشید .
تعالیمی از تمام سلاطین ایران فقط دو تن را در
خور نکوهش دانسته و در حق دیگران بمدح
و ثنای مبالغه آمیز پرداخته است و خطاهای
آنانرا بوساوس شیطانی منتسب کرده است و
راجع بانوشیروان عادل گویند پیغمبر اسلام
فخر میکرد که در عهد سلطانی دادگر تولد
یافته است .

انتقال مرکز خلافت اسلامی بخاک ایران

در ادبیات عرب تأثیر نمایان کرده است مقارن این احوال نثر ادبی شروع و پس از یکقرن بسبب افزایش کاغذ چنان رواج یافت که موجب حیرت است. ابن مقفع ایرانی مترجم کليلة و دمنه موجود سبک جدیدی در نثر عربی شد و کتاب یتیمه او را ابونمام شاعر سر مشق نثر فصیح می‌شمارد (۱) علمای کلام اسلامی

(۱) اشاره باین شعر ابونمام است .

و لقد شهد تک والکلام لالی
 صرف فیکر فی الکلام و یتیب
 فکان قساً فی عسکاظ یخطب
 و کان لیلی الاخیلیه تندب
 و کنیر عزة یوم بین ینسب
 و ابن المقفع فی الیتیمه یسهب .

از رساله ابن مقفع آقای اقبال آشتیانی نقل شد

مترجم .

ایران را منشأ مباحثات دینی میدانند و بعضی گویند ایرانیایی که از فتح کشور خود بدست اعراب کینه در دل داشتند بنا بر این حیلۀ ماهرانه ضربتی بحقیقت دین اسلام زده اند بلاشک این مطلب بهتان است در صدر اسلام مشاجرات دینی در اقوام مسیحی بدرجۀ قصوای شدت رسیده بود و چون نصاری تابع مسلمانان شدند آن شیوۀ منازعه و مشاجره نیز در اصول عقاید اسلامی داخل شد .

اما اکثر مؤسسين مذاهب مختلفۀ اسلامی که موجد تجدیدی یا ناشر الحاد و زندقۀ هستند یا ایرانی الاصل بوده اند یا در یکی از ایالات دولت سابق ایران منزل داشته اند و این یکی از مسائلی است که موجب حیرت محصلین و محققین ادبیات عرب است زیرا که در هر رشته

ادبی (مقصود نشر است) علماء بزرگ و پیشوایان معروف را چون احصاء می کنند می بینند یا ابداً بعرب و ثراد سامی مربوط نبوده اند یا تعلق مختصری داشته اند.

نتیجه کلیه که از مقدمات مذکور بدست می آید اینست که استقرار دارالخلافه در سر زمین ایران (بغداد) یکی از مهم ترین علل تغییراتی است که بعدها در عالم اسلام رخ داد دولت اسلام وارث سلطنت ایران شد و مجادلات مسلمانان با دولت روم دنباله رقابت دولتین روم و ایران بشمار آمد لازمه این توارث سیاسی انتقال میراث های ادبی و صنعتی ایران بود یکی از مترجمین کتب یهلوی موجود و مؤسس نشر عربی بشمار می آید (۱) و نیز باید

(۱) مراد ابن مقفع است

گفت که وقور آثار ادبی در آن دوره نتیجه
تأثیر روح ایرانی بود و مؤلفات آن زمان را
چون نیک نکریم بیشتر نزدیک بفارسی می
بینیم تا بیونانی. اگر چه نفوذ یونانرا هم نمیتوان
قلیل شمرد.

دولت عرب چنان سرعت بناشد که امید
بقا برای او متصور نبود بعبارة اخری ریشه
تاریخی یا شالوده محکمی نداشت ولی چون
خلفاء عرب بر تخت تاریخی ایران قرار گرفتند
و خود را جانشین شهریارانی خواندند که تاریخ
آنان بازنه بسیار کهن میرسد این نقص
جبران شد. سر زمین عربستان و شامات مقام
محکمی نبود که بنیان دولتی عظیم را تحمل
کنند اما خاک ایران مکان استوار و مطمئنی بود.
میتوان گفت که امیراطوری عثمانی هم که

در دارالملک روم مستقر شد از همین قبیل سابقه
 تاریخی استفاده کرده است در تأیید این قول
 گوئیم که مورخین هندوستان سلاطین عثمانی
 را قیصر روم خوانده اند اما دولت عثمانی
 چندان موقع خوب و محکمی نیافت . در میان
 مطالب مهمه که در جلد اخیر کتاب تاریخ ادبی
 ایران تألیف پرفسور ادوارد برون جالب نظر
 است این نکته در اینجا قابل ذکر است که :
 مانع بزرگ عثمانیان از پیشرفت در اروپا و
 تعقیب فتوحات فشاری بود که دولت ایران از
 سمت مشرق بر آنان وارد می آورد پروفسور
 برون با همین يك اشاره کلید حل یکی از مسائل
 مهمه تاریخی را بدست میدهد. واقعا چه موجب
 شد که سیل هجوم عثمانی که بعد از تصرف
 ممالک جنوب شرقی اروپا تمام آن قاره را

تهدید میکرد انحراف یافت؟ اروپائیان در آن
عصر که سرگرم رقابت های داخلی و دچار
تعصبات و منازعات مذهبی خود بودند خطر
عظیم حمله عثمانیان را نمیدیدند چیزی که
عثمانی را از تصرف تمام اروپا بازداشت آن بود
که دولت ترك از دو جانب گرفتار کارزار بود
و ایرانیان از سمت مشرق آن دولت را مشغول
کردند تا اروپا مجال و مفری یافت.

انتهی

بعضی از کتب مفیده کتابفروشی ابن سینا

تمدن شش هزار ساله ایران باستان

کتابیست که برگزیده ترین عقاید مورخین عرب زمین و مشرق
زمین نسبت به تمدن و عظمت ایران باستان در او گرد آورده شده است

گرد آورنده . علی غفاری

بها ۳ ریال

تاریخ نواد گرد

و پیوستگی او با سایر اقوام آریائی

تألیف آقای رشید باسی

که در ضمن بیان احوال کرد و کردستان مطالب تازه ای راجع بدول
مادو پارس و ایلام تشریح گردیده خواندنی و جالب توجه است

بها باجاه زر کوب ۲۵ ریال

زندگانی ناپلئون

تألیف آقای کاظم عمادی

چاپ دوم آن با اصلاحات و تغییرات فراوان منتشر شد

این چاپ با تدارمی مفصل و با چاپ اول اختلاف دارد که حتی

دارندگان چاپ اول نیز از دانش آن بی نیاز نخواهد بود

دو جلد در پانصد صفحه و ۲۷ گراور و یک نقشه با کاغذ وسط

و جلد شمبزیسی ریال و با کاغذ اعلی و حلد زر کوب پنجاه ریال است

هفتصد ترانه از ترانه های روستائی ایران

حاوی اشعار و ترانه های بسیار شیرین که بیان طوایف مختلف ایرانی معمول است باده آهنک از آقای علیفی و زبیری منحصراً در کتابفروشی ابن سینا بهای ده ریال فروش میرسد .

اوضاع دنیا بعد از جنگ

- ۱- جنگ چقدر طول خواهد کشید ؟ ۲- اوضاع دنیا در مدت جنگ ار چه قرار است . ۳- عاقبت جنگ کجا منتهی خواهد شد .
  - ۴- پس از صد سال اوضاع دنیا چه صورتی بخود خواهد گرفت .
- این نکات و هزار نکته فلسفی و اجتماعی دیگر را در کتاب

جنگ آینده - دنیا بعد از صد سال

تألیف پیش گوی معروف و عالم ارجمند انگلیسی

ح . ج . دانز

خواهید خواند . مرکز فروش کتابفروشی ابن سینا

بها ۴۰ ریال

ابن سینا و تدبیر منزل

یک اثر گرانبها از فلاسوف بزرگ ایرانی شیخ الرئیس ابوعلی سینا باحواستی و تندیل فاضل محترم آقای محمد نجفی زنجانی در کتابفروشی ابن سینا بهای ۵۰ ریال فروش میرسد .